Research Articles
Received: 2022-06-29 **Revised:** 2022-06-07 **Accepted:** 2022-06-20

วิเคราะห์เดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก
Analyze the Low Arts as Appears in Tipitaka

พระครูวินัยธรสัญชัย ญาณวีโร (ทิพย์โอสถ) [1]
Phrakhru Vinaidhorn Sanchai Ñānaviro (Thiposot)
เทพประวิณ จันทร์แรง [2]
Thepprawin Chanraeng
สุดใจ ภูกงลี [3]
Sudjai Phookonglee
Corresponding Author E-mail: sunchait65@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาเดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก 2) วิเคราะห์เดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า 1) เดรัจฉานวิชาที่กล่าวไว้ในพระไตรปิฎกทั้งในพระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก เป็นสิ่งที่พระพุทธเจ้าตรัสห้ามให้พระสาวกเรียนหรือผู้ประกอบพิธีกรรม เพราะจะเป็นการหลอกลวงเป็นช่องทางให้ผู้ที่เจตนาไม่บริสุทธิ์ใช้วิชานี้ว่าเป็นหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจะมีผลเสียหายต่อธรรมวินัยส่งผลให้คำสอนที่เป็นหลักการที่สำคัญที่สอนอย่างมีเหตุผล มีแนวทางคำสอนที่เป็นวิทยาศาสตร์สามารถพิสูจน์ได้ 2) ทัศนะของพระพุทธศาสนาที่ต่อมีเดรัจฉานวิชามีลักษณะประนีประนอม ในมุมมองของจิตวิทยาพระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้พระอานนท์เรียนรตนสูตรเพื่อทำน้ำพระพุทธมนต์ให้กับชาวเมืองไพศาลีเพื่อขับไล่อมนุษย์ออกไปจากเมืองจนทำให้เมืองเกิดความสงบสุขจนประชาชนเกิดความเลื่อมใสน้อมนำเอาคำสอนของพระพุทธเจ้าไปแนวทางในการดำเนินชีวิต คำสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายระดับแตกต่างกัน สาระสำคัญที่เป็นแกนกลาง การดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญารู้เท่าทัน ไม่หลงงมงายตกเป็นทาสของกิเลสและความทุกข์ แม้อยู่ท่ามกลางกระแสสามารถทวนกระแสบางอย่างได้ มีชีวิตจิตใจที่เป็นอิสระ ควบคุมตนเองได้ ดังคำที่ว่าปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า ชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด

คำสำคัญ: วิเคราะห์, เดรัจฉานวิชา, คัมภีร์พระไตรปิฎก

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the low arts subjects appearing in the Tripitaka scriptures; 2) to analyze the low arts subjects appearing in the Tripitaka scriptures. This research is documentary research.

The results of the research found that: 1) the low arts subjects mentioned in the Tripitaka both in the Vinaya Pitaka, and Suttanta Pitaka is something that the Buddha forbids his disciples to study or perform rituals. Because it will be a deception as a channel for those with impure intentions to use this course as Buddhist teaching will have a detrimental effect on the discipline, resulting in teachings that are important principles that are taught rationally, have a teaching approach that is scientifically proven from the point of view of psychology; 2) the Lord Buddha allowed Phra Anon to study the Ratana Sutra to make holy water for the people of Paisali City in order to drive the inhuman

[1] *สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา*
[2] *คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่*
[3] *สาขาวิชาพุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธร*

out of the city until the city was peaceful until the people became respected and accepted the word. Buddha's teachings guide the way of life, there are different levels of teachings of the Buddha. core essence living life with wisdom, do not be ignorant to be a slave to passion and suffering, even in the midst of the current can counter some current have independent mind self-control, as the sages say the life of the living with wisdom is the noblest life.

Keywords: Analyze, The low arts, Tripitaka

บทนำ

พระพุทธเจ้าสอนให้เชื่อในเรื่องของเหตุและผล ไม่ทรงสอนให้เชื่อในเรื่องโชคลาง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ไม่มีพระเจ้า คำสอนใดก็ตามที่เป็นเพียงการคิดค้นหาเหตุผลในเรื่องของความจริงเพื่อสนองความต้องการทางปัญญา โดยมิได้มุ่งแสดงแนวทางสำหรับประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริงสิ่งนั้นให้ถือว่าไม่ใช่พระพุทธศาสนา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, น. 1) จากหลักฐานต่าง ๆ ทางฝ่ายคัมภีร์และประวัติศาสตร์ พระพุทธเจ้าเสด็จอุบัติในชมพูทวีป เมื่อประมาณ 2,600 ปีล่วงมาแล้ว ทรงประสูติในวรรณะกษัตริย์ พระนามเดิมว่า เจ้าชายสิทธัตถะ พระองค์จึงได้รับการปรนเปรอด้วยโลกียสุขต่าง ๆ อย่างเพียบพร้อม และได้ทรงเสวยสุขอยู่เป็นเวลา 29 ปี ทรงมีทั้งพระชายาและพระโอรสก่อนเสด็จออกผนวช (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, น. 2)

หลังจากพระองค์เสด็จออกผนวชได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้ามหาศาสดาเอกของโลก คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแสดงให้เห็นว่า เป็นคำสอนที่มุ่งสำหรับคนทุกประเภท คือครอบคลุมสังคมทั้งหมด กล่าวคือแสดงหลักความจริงทางสายกลาง เรียกว่า “มัชเฌนธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติเพื่อประโยชน์ทางปฏิบัติในชีวิตจริง ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีการถกเถียงสร้างทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นแล้ว ยึดมั่นปกป้องทฤษฎีด้วยการเก็งความจริงทางปรัชญา แสดงข้อปฏิบัติสายกลางอันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตน ผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงงมงาย มุ่งผลสำเร็จคือความสุข สงบเป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ตั้งแต่ในชีวิตนี้ ในทางปฏิบัติ ความเป็นสายกลางนี้ เป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, น.8) หากยกเอาผลงานและพระจริยาของพรพุทธเจ้าขึ้นมาเป็นหลักพิจารณา จะมองเห็นแนวทางการบำเพ็ญพุทธกิจที่สำคัญหลายอย่างเช่น ทรงพยายามล้มล้าง หรือเปลี่ยนแนวความเชื่อถืองมงายในเรื่องพิธีกรรมอันเหลวไหลต่าง ๆ เช่น การบูชายัญของชาวอินเดียที่ปรากฏในหนังสือประเพณีชาวฮินดูมี 4 อย่างคือ 1) อัศวเมธะ ฆ่าม้าบูชายัญ 2) โคเมธะ ฆ่าโคบูชายัญ 3) ราชสูยะ ฆ่าช้างบูชายัญ 4) นรเมธะ ฆ่าคนบูชายัญ (สุวรรณ เพชรนิล, 2536, น. 19) เป็นการอ้อนวอนขอจากสิ่งที่ไม่มีสามารถคาดหวังได้จากสิ่งที่มองไม่เห็นคิดว่าสิ่งนั้นสามารถดลบันดาลให้เกิดผลในสิ่งที่ปรารถนาได้

พระพุทธองค์ทรงสอนย้ำถึงผลเสียหายและความไร้ผลของพิธีกรรมเหล่านั้น ทั้งนี้ยัญพิธีเหล่านั้นทำให้คนมัวแต่คิดหวังพึ่งเหตุปัจจัยภายนอก ทำให้คนกระหายทะยานและคิดหมกมุ่นในผลประโยชน์ทางวัตถุเพิ่มพูนความเห็นแก่ตัวหรือหลงงมงายไม่สิ้นสุด ไม่คำนึงถึงความทุกข์ยากเดือดร้อนของเพื่อนมนุษย์และสัตว์ อีกอย่างหนึ่งทำให้คนคิดหวังแต่เรื่องอนาคต จนไม่คิดปรับปรุงสภาพชีวิตในปัจจุบัน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, น. 9-10) ในวินัยปิฎก จุลลวรรค ได้กล่าวถึงเรื่อง เดรัจฉานวิชาเป็นสิ่งที่ภิกษุในสมัยพุทธกาลบางกลุ่มมักนำมาสนทนากันเป็นประจำและบางกลุ่มยังพากันประกอบเดรัจฉานวิชาเลี้ยงชีพด้วย จนทำให้ละทิ้งหน้าที่ในการประพฤติปฏิบัติธรรม ทำให้เสียเวลาและเป็นสิ่งไร้ประโยชน์ เพราะเป็นไปเพื่อการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ขัดขวางต่ออุดมการณ์ทางพระพุทธศาสนา

คือ นิพพาน และเป็นการหลอกลวงชาวบ้านให้เดือดร้อน อาจจะพาให้ชาวบ้านเข้าใจผิดคิดว่าเป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าอีกด้วย เดรัจฉานวิชาเป็นสิ่งเบียดเบียนตนและคนอื่น ถ้าภิกษุเรียนหรือบอกแก่คนอื่นได้ลาภสักการะมาก็ถือว่าไม่ถูกต้องตามพระธรรมวินัย เป็นการดำรงชีพด้วยลักษณะมิจฉาชีพ เพราะเรียนรู้มาโดยฝ่าฝืนพุทธบัญญัติ เช่น ในสมัยพุทธกาล กลุ่มของภิกษุฉัพพัคคีย์ ได้พากันเรียนและสอนคัมภีร์โลกายตะและเดรัจฉานวิชา ทำพระธรรมผิดเพี้ยน (วิ.จุล. (ไทย) 7/286 – 287/72-73) จนชาวบ้านพากันติเตียนการกระทำของภิกษุเหล่านั้น ความทราบถึงพระพุทธเจ้า พระองค์จึงเรียกประชุมสงฆ์สั่งให้สอบสวน ได้ความจริงแล้ว ทรงประกาศท่ามกลางสงฆ์ห้ามภิกษุเรียนและสอนวิชาเหล่านี้ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เพราะเดรัจฉานวิชาเป็นวิชาที่ขัดต่อสิกขาบทหรือศีลอย่างละเอียด มีกล่าวไว้เรื่องมหาศีลในพรหมชาลสูตร (ที.สี. (ไทย) 9/21-27/8-10) พระพุทธเจ้าทรงมีท่าทีปฏิเสธต่อเดรัจฉานวิชาและทรงห้ามไม่ให้ภิกษุภิกษุณีเรียน หรือสอนเดรัจฉานวิชาอีกด้วย มนุษย์บางคนมีจริตต่างกันไป ซึ่งในพระพุทธศาสนาได้จำแนกคนไว้ 6 ประเภทตามจริต 6 ประกอบด้วย ราคจริต รักสวยรักงาม โทสจริต ประพฤติหนักไปทางใจร้อนหงุดหงิด โมหจริต ประพฤติหนักไปทางเขลา เชื่องมงาย เชื่อคนง่าย สัทธาจริต ประพฤติหนักไปทางมีจิตซาบซึ้ง ชื่นบานน้อมใจเลื่อมใสโดยง่าย พุทธิจริต ประพฤติหนักไปในทางใช้ความคิดพิจารณา วิตกจริต ประพฤติหนักไปทางนึกคิดจับจดฟุ้งซ่าน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยตฺโต), 2559, น. 189-190) มนุษย์ย่อมมีความอ่อนแอหรือจุดอ่อนในตัวเอง ขาดความเชื่อมั่นไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ ความประพฤติหรือศักยภาพในตนเองก็ตาม ไม่เชื่อในศักยภาพตนเอง จึงจำเป็นต้องพึ่งเดรัจฉานวิชาหรือปัจจัยภายนอกมาเป็นที่พึ่งทางใจ (ม.กวีวงศ์, 2537, น. 97-98) พระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทยแม้ว่าจะมีข้อพุทธบัญญัติห้ามไว้ก็ตาม แต่ก็ยังมีพระภิกษุบางกลุ่มประกอบเดรัจฉานวิชา จนกระทั่งมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรปกครองสูงสุดของคณะสงฆ์ไทย ได้ออกกฎห้ามภิกษุประกอบเดรัจฉานวิชา เช่นที่ปรากฏในแถลงการณ์คณะสงฆ์เล่มที่ 12 พุทธศักราช 2467 ตอนที่ว่าด้วยกฎมหาเถรสมาคม เรื่องห้ามไม่ให้ภิกษุเป็นหมอทำยาเสน่ห์ ยาแฝดหรืออาถรรพณ์ มีความว่า “ห้ามมิให้ภิกษุตั้งตนเป็นหมอทำยาเสน่ห์ยาแฝดหรืออาถรรพณ์ให้แก่คฤหัสถ์จะเป็นจริงหรือไม่ก็ตาม แต่ภิกษุทำย่อมไม่ควรอย่างยิ่ง ถ้าภิกษุผู้ทำโง่เขลาเข้าใจว่าอาจเป็นไปได้จริงก็มีโทษเพราะล่วงละเมิดพุทธบัญญัติ ถ้ารู้ตัวอยู่ว่าไม่อาจเป็นไปได้จริง แต่อาศัยมุ่งโลกามิสก็ชื่อว่าลวงให้คนหลงมีโทษมากขึ้นอีก...จัดเป็นมิจฉาชีพ เมื่อว่าตามวิบัติ 4 ทำอย่างนี้ชื่อว่าอาชีววิบัติ ถ้ามีผู้ฟ้องหรือมีผู้เล่า บอกเป็นหลักฐาน หรือเจ้าคณะเห็นเองว่า ภิกษุชื่อนี้ทำ ให้พิจารณาความจริงแล้วลงโทษให้สึกภิกษุนั้นเสีย” (สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์, 2540, น. 268)

ปัญหาความเชื่อเรื่องลี้ลับในสังคมไทย เช่น การทำพิธีปลูกเสกพระพุทธรูป พระเกจิอาจารย์ผู้ทำหน้าที่สวดพุทธาภิเษกทำหน้าที่เป็นหมอไสยศาสตร์ (แสง จันทร์งาม, 2534, น. 251) คำสวดพุทธาภิเษกเป็นคาถาอาคม ใช้พระพุทธรูปองค์เล็ก ๆ เป็นวัตถุไสยศาสตร์แทน ปัญหาคือไสยศาสตร์มักจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนา ก็ทำให้เกิดปัญหาตามมาว่า อันไหนคือพุทธอันไหนคือไสย มีพระสงฆ์บางกลุ่มเป็นผู้สอนในเรื่องนี้ด้วย จนทำให้ชาวพุทธบางคนสับสนในบทบาทของพระสงฆ์ เพราะพระสงฆ์มีแนวทางปฏิบัติผิดไปจากพระไตรปิฎก ในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้นำทางสังคมในระดับหนึ่ง แต่ทำให้สังคมชาวพุทธหลงผิดไปจากพระธรรมวินัย เช่น การใบ้หวย การดูหมอ การทำนายโชคชะตาราศี การสะเดาะเคราะห์ การปลุกเสกลงเลขยันต์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งลาภสักการะหรือเป็นการอนุเคราะห์ชาวบ้านก็ตาม จึงทำให้พุทธกับเดรัจฉานวิชาแยกกันไม่ได้ เมื่อปฏิบัติเป็นอาจิณถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา และพระสงฆ์เองก็ขาดการเอาใจใส่ในหน้าที่ของตนที่ถูกต้อง แนะนำว่าพิธีกรรมไหนคือพุทธและเดรัจฉาน และขาดความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรม ซึ่งเกิดผลกระทบต่อสถานการณ์ทางพระพุทธศาสนา ทำให้พุทธศาสนิกชนบางกลุ่มถูกผู้ไม่ประสงค์ดีบางกลุ่มหลอกโดยใช้ศาสนาพุทธบังหน้า

และเป็นช่องทางสำหรับพระภิกษุบางพวกที่ไม่ได้ศึกษาพุทธบัญญัติให้ถ่องแท้ จนกระทั่งเป็นปัญหาเกิดขึ้นมาที่ปรากฏเป็นเชิงประจักษ์อยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ความกระจ่างแจ้งเกี่ยวกับเดรัจฉานวิชากับพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ คือ พระพุทธศาสนามีทรรศนะวิธีการอย่างไรจัดการกับเดรัจฉานวิชา

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อเป็นการแก้ไขความเห็นผิดว่าพุทธกับเดรัจฉานก็คืออันเดียวกัน เกิดการเข้าใจผิดและปฏิบัติผิดจากหลักการพระธรรมวินัย การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเรื่องเดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก และวิเคราะห์เดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก เพื่อเป็นการส่งเสริมสัมมาทิฏฐิให้เกิดขึ้นกับหมู่ชาวพุทธศาสนิกชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงและเป็นประโยชน์กับสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก
2. เพื่อวิเคราะห์เดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) จากพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช 2553

2. ผู้วิจัยได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) จากคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา ตลอดจนหนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ บทวิจารณ์ วารสาร อินเตอร์เน็ต เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเดรัจฉานวิชาหรือเกี่ยวกับไสยศาสตร์ เป็นต้น

3. นำข้อมูลที่ได้จากค้นคว้าเอกสาร ตามวัตถุประสงค์การวิจัยมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แยกแยะจัดเป็นหมวดหมู่ความรู้ นำเสนอผลการค้นคว้าแบบวิเคราะห์เอกสาร

4. สรุปผลการวิจัยและเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเดรัจฉานวิชาในพระวินัยปิฎกได้อธิบายไว้ว่า เดรัจฉานวิชาเป็นศิลปวิทยาอย่างใดอย่างหนึ่งภายนอกพระศาสนาที่ไม่มีประโยชน์เป็นเรื่องเสียเวลาไปโดยเปล่าประโยชน์ ในมุมมองพระพุทธศาสนาว่าเสียเวลาต่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุดคือความดับทุกข์ (วิ.ภิกฺขุนี. (ไทย) 3/1013/259) หรือความรู้ที่ขัดต่อทางพระนิพพาน เช่น ความรู้ในการทำเสน่ห์เพื่อให้ชายหญิงรักกัน ความรู้ในทางใช้ภูตผีแสดงฤทธิ์เดชต่าง ๆ ความรู้ในการทำนายทายทัก เช่น รู้ว่าหวยจะออกอะไรหรือเป็นหมอดูโชคชะตาราศี ความรู้อันจะทำให้หลงงมงาย เช่น หุงปรอทให้มีอิทธิฤทธิ์ หุงเงินหรือทองแดงให้เป็นทอง ความรู้ในการทำให้ถึงความวิบัติ เมื่อเรียนรู้วิชาเหล่านี้ ก็จะทำให้หมกมุ่น ลุ่มหลงและงมงาย ไม่เป็นอันปฏิบัติภาระหน้าที่ที่ตนพึงทำตามหลักเหตุผล ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติห้ามไม่ให้ภิกษุเรียนหรือบอกเดรัจฉานวิชาไว้ ดังข้อความว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ พากันเรียนเดรัจฉานวิชา ชาวบ้านเพ่ง โทษติเตียนโพนทะนาว่าเหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า

พระองค์จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงเรียนเดรัจฉานวิชา รูปใดเรียนต้องอาบัติทุกกฎ และข้อความว่า พวกภิกษุฉัพพัคคีย์พากันสอนเดรัจฉานวิชา ชาวบ้านเพ่งโทษติเตียน โพนทนาว่าเหมือนพวกคฤหัสถ์ผู้บริโภคกาม ภิกษุทั้งหลายได้กราบทูลเรื่องนั้นแด่พระผู้มีพระภาคเจ้า พระพุทธองค์จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุไม่พึงสอนเดรัจฉานวิชา รูปใดสอนต้องอาบัติทุกกฎ (วิ.จุล.(ไทย) 7/286–287/72)

ในโอวาทวรรค สิกขาบทที่ 1 พวกภิกษุฉัพพัคคีย์ ต้องการลาภสักการระ ไม่ได้รับอนุญาตจากคณะสงฆ์ให้เป็นผู้กล่าวธรรมแก่พวกภิกษุณี ก็พากันเข้าไปหาพวกภิกษณี แล้วกล่าวธรรมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น นอกนั้นก็พากันสนทนาแต่เรื่องเดรัจฉานกถา พวกภิกษุณีจึงเข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้าพระองค์ทรงตรัสความนั้นแล้ว จึงทรงชี้ให้ภิกษุณีเหล่านั้นเห็นแจ้งสมาทาน อาจหาญ ร่าเริงด้วยธรรมมีกถา เมื่อภิกษุณีเหล่านั้นหลีกไปแล้ว ภิกษุฉัพพัคคีย์ได้ทูลรับว่า จริงจึงได้ทรงติเตียนว่า การกระทำเช่นนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว และในที่สุดก็ทรงอนุญาตให้สมมติภิกษุเป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี คือภิกษุณีจะต้องขอร้องภิกษุก่อน ภิกษุจึงจะประทานอนุญาตให้สงฆ์ทราบด้วยญัตติจตุตถกรรมวาจา สมมติภิกษุให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณี พระพุทธเจ้าได้ทรงติเตียนพระฉัพพัคคีย์โดยอเนกปริยายแล้วตรัสโทษแห่งความเป็นคนเลี้ยงยากแล้วทรงบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุทั้งหลายว่า “อนึ่ง ภิกษุใดไม่ได้รับสมมติ กล่าวสอนพวกภิกษุณีเป็นปาจิตตีย์” (วิ.มหา.(ไทย) 2/146/318) ต่อมาพระฉัพพัคคีย์เห็นพระเถระทั้งหลายได้รับสมมติให้เป็นผู้กล่าวสอนพวกภิกษุณีถูกต้องตามพระวินัยแล้วกล่าวสอนพวกภิกษุณี ได้ลาภสักการะ เช่น จีวร อาหารบิณฑบาตเป็นต้น จึงพูดกันว่า แม้พวกเธอจะไปนอกสีมาสมมติกันแล้วกันให้เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณีแล้วสั่งสอนพวกภิกษุณีบ้าง จึงได้สมมติกันและกันให้เป็นผู้กล่าวสอนพวกภิกษุณี แล้วได้เข้าไปบอกภิกษุทั้งหลายว่าพวกตนได้รับสมมติจากสงฆ์แล้ว ในที่สุดพระฉัพพัคคีย์ก็ได้เป็นผู้กล่าวธรรมแก่พวกภิกษุณี แต่กล่าวเพียงเล็กน้อยเท่านั้นก็พากันสนทนาแต่เรื่องเดรัจฉานกถา ข้อความทราบถึงพระผู้มีพระภาคเจ้า จึงประชุมสงฆ์สอบถามพระฉัพพัคคีย์ว่าได้กระทำเช่นนั้นจริงหรือไม่ พระฉัพพัคคีย์ทูลรับว่าจริง จึงได้ทรงติเตียนว่า การกระทำของเช่นนั้นไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส หรือเพื่อความเลื่อมใสยิ่งของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว และทรงอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้กล่าวสอนภิกษุณี โดยตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตให้สมมติภิกษุผู้ประกอบด้วยองค์ 8 เช่น เป็นผู้มีศีล เป็นพหูสูต มีพรรษา 20 หรือ เกิน 20 เป็นต้น เป็นผู้กล่าวสอนภิกษุณีได้” (วิ.มหา.(ไทย) 2/144-147/316-321)

การพูดอย่างนี้ไม่จัดเป็นเดรัจฉานกถาแต่ถือว่าเป็นการเจริญพระกรรมฐาน ในเรื่องเกี่ยวกับพวกโจร การพูดพาดพิงถึงโจรเหล่านั้นว่า “โจรชื่อมูลเทพมีอานุภาพมากอย่างนี้ โจรชื่อเมฆมาลมีอนุภาพมากอย่างนี้” ดังนี้ ทำนองยกย่องว่ามีความกล้าหาญที่ทำได้อย่างนั้น เช่นนี้จัดเป็นเดรัจฉานกถา แม้ในเรื่องการรบกันเป็นต้นว่าเรื่องราวในภารตยุทธ์การพูดเกี่ยวกับความพอใจในเรื่องสนุกสนานว่า “คนโน้นถูกแทงอย่างนี้อย่างนี้” ดังนี้ ไม่จัดว่าเป็นเดรัจฉานกถา แต่เรื่องที่พูดอย่างนี้ว่า “แม้คนชื่อนี้ก็ถึงความสิ้นชีพไปแล้ว” ดังนี้ ไม่จัดเป็นเดรัจฉานกถา แต่ถือเป็นการเจริญกรรมฐานอีกวิธีหนึ่งเหมือนกัน ในสิกขาบทของนางภิกษุณี พระพุทธเจ้าทรงห้ามนางภิกษุณีเรียนและสอนเดรัจฉานวิชาไว้เช่นกัน ตามที่ปรากฏในสิกขาบทที่ 9 และ 10 แห่งจิตตาคารวรรค ปาจิตตีย์กัณฑ์ ความว่า “...ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ พากันเรียนเดรัจฉานวิชา คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษติเตียน โพทนาว่า ทำไม ภิกษุทั้งหลาย จึงเรียนเดรัจฉานวิชาเหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า ภิกษุณีทั้งหลาย ได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ติเตียน โพทนาอยู่ พวกภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อย ต่างเพ่งโทษ ติเตียน โพทนาภิกษุณี ฉัพพัคคีย์เหล่านั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามความนั้นกับภิกษุทั้งหลายทราบความจริง ดังนั้นแล้ว จึงทรงติเตียนว่า ทำไม ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึงได้พากันเรียน

เดรัจฉานวิชาเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส พระพุทธองค์จึงยกสิกขาบทขึ้นแสดงว่า ภิกษุณีทั้งหลายเรียนเดรัจฉานวิชา ภิกษุณีนั้นต้องอาบัติปาจิตตีย์” และข้อความว่า “...ภิกษุณีฉัพพัคคีย์พากันสอนเดรัจฉานวิชา คนทั้งหลายพากันเพ่งโทษ ติเตียน โพทนาว่า ทำไม ภิกษุณีทั้งหลาย จึงสอนเดรัจฉานวิชา เหมือนสตรีคฤหัสถ์ผู้บริโภคกามเล่า ภิกษุณีทั้งหลายได้ยินพวกนั้นเพ่งโทษ ติเตียน โพทนาอยู่พวกภิกษุณีที่เป็นผู้มักน้อยสันโดษ ต่างเพ่งโทษ ติเตียน โพทนาภิกษุณีฉัพพัคคีย์เหล่านั้น พระผู้มีพระภาคทรงสอบถามความนั้นกะภิกษุทั้งหลาย ทรงทราบความจริงดังนั้นแล้ว จึงทรงติเตียนว่า ทำไม ภิกษุณีฉัพพัคคีย์ จึงได้พากันสอนเดรัจฉานวิชาเล่า การกระทำของพวกนางนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส ภิกษุณีทั้งหลายจงยกสิกขาบทนี้ขึ้นแสดงอย่างนี้ว่า อนึ่ง ภิกษุณีใดสอนเดรัจฉานวิชา ภิกษุณีต้องอาบัติปาจิตตีย์” (วิ.ภิกฺขุณี. (ไทย) 3/1017/262)

เดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระสุตตันตปิฎก มีกล่าวไว้ในพรหมชาลสูตร ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงติเตียนการเลี้ยงชีพด้วยเดรัจฉานวิชา อีกทั้งพระพุทธองค์ก็ไม่ทรงประกอบเดรัจฉานวิชาเลี้ยงชีพ ทั้งทรงห้ามพระสาวกทั้งหลายประกอบเดรัจฉานวิชา เช่น การทายนิมิต การทายอุปบาต (คือสิ่งที่ตกจากเบื้องบน เช่น อสนีบาต) ทำนายฝัน ทำนายลักษณะ ทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่า บูชาไฟ ทำพลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ ทายลักษณะสตรี ทายลักษณะบุรุษ การพยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหารหาได้ยาก การดูฤกษ์ อาวาหมงคล ดูฤกษ์วิวาห์มงคล ดูฤกษ์เรียงหมอน ดูฤกษ์หย่าร้าง การร่ายมนต์ พ่นไฟทำพิธีเชิญขวัญ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน ร่ายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน พ่นน้ำมนต์ รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ เป็นต้น

ในสุจิมุขีสูตร ในพระสูตรนี้มีข้อความที่กล่าวถึงเดรัจฉานวิชาไว้โดยสรุปดังนี้ นางสุจิมุขีปริพาชิกาเข้าไปหาพระสารีบุตรซึ่งกำลังทำภัตรกิจอยู่ถามว่า “ท่านฉันอย่างไร” พระสารีบุตรจึงตอบว่า “สมณะ” พราหมณ์บางพวก เลี้ยงชีพด้วยมิจฉาชีพ เพราะเดรัจฉานวิชา คือวิชาดูพื้นที่ สมณพราหมณ์เหล่านี้เรียกว่า “ก้มหน้าฉัน” สมณพราหมณ์บางพวก เลี้ยงชีพด้วยมิจฉาชีพ เพราะเดรัจฉานวิชา คือวิชาดูดาวนักษัตร สมณพราหมณ์เหล่านี้ เรียกว่า “แหงนหน้าฉัน” สมณพราหมณ์บางพวก เลี้ยงชีพด้วยมิจฉาชีพ เพราะการรับส่งข่าวสาส์น สมณพราหมณ์เหล่านี้เรียกว่า “มองดูทิศใหญ่ฉัน” สมณพราหมณ์บางพวก เลี้ยงชีพด้วยมิจฉาชีพ เพราะเดรัจฉานวิชา คือวิชาทายองค์อวัยวะ สมณพราหมณ์เหล่านี้เรียกว่า “มองดูทิศน้อยฉัน” ส่วนเรานั้นมิได้เลี้ยงชีวิตด้วยมิจฉาชีพ เพราะเดรัจฉานวิชาคือ วิชาตราจพื้นที่ วิชาดูนักษัตร ประกอบการรับส่งสาส์น วิชาทายองค์อวัยวะ เราแสวงหาภิกษาโดยชอบธรรมแล้วจึงฉัน นางสูจิมุขีปริพาชิกาเข้าไปในนครราชคฤห์แล้วประกาศอย่างนี้ว่า “สมณศากยบุตรทั้งหลาย ย่อมฉันอาหารอันประกอบด้วยธรรม ย่อมฉันอาหารอันหาโทษมิได้ ขอเชิญท่านทั้งหลาย ถวายบิณฑบาตแก่สมณศากบุตรทั้งหลายเถิด” (สำ.ข. (ไทย) 17/517/269)

ดังนั้น บุคคลควรบริโภคปัจจัยอันไม่มีโทษ ในโลกนี้บุคคลผู้บริโภคปัจจัยที่มีโทษก็มี ผู้บริโภคปัจจัยที่ไม่มีโทษก็มี บางคนได้ปัจจัยมาด้วยการหลอกลวง ด้วยการพูดเลียบเคียง ด้วยความเป็นหมอดู ด้วยความเป็นคนเล่นกล ด้วยวิชาดูพื้นที่ ด้วยเดรัจฉานวิชา ด้วยวิชาทำนายอวัยวะ ด้วยวิชาดูฤกษ์ยาม ด้วยการเป็นทูต ด้วยเวชกรรม บุคคลเหล่านี้ท่านกล่าวว่าผู้บริโภคปัจจัยมีโทษ” บุคคลบางคนในโลกนี้ได้มาซึ่งปัจจัยด้วยการไม่หลอกลวง ด้วยการไม่พูดเลียบเคียง ด้วยความไม่เป็นคนเล่นกล บุคคลนี้ท่านกล่าวว่า ผู้บริโภคปัจจัยอันไม่มีโทษ ทรงคัดค้านการประกอบเดรัจฉานวิชาเลี้ยงชีพ พระพุทธองค์ไม่ทรง

สอนในเรื่องการหลอกลวงหาเลี้ยงชีพ ทำนายทายทักให้คนเพื่อตอบสนองความต้องการของเขาก็ดี เป็นการไม่ถูกต้อง ไม่เป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ไม่ตรงกับพุทธบัญญัติ

การศึกษาวิเคราะห์เดรัจฉานวิชา โดยหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ช่วงเวลาที่เจ้าชายสิทธัตถะประสูติ ก็ได้รับการพยากรณ์โดยพราหมณ์ที่เป็นโหราจารย์ได้บอกเป็นสองนัย คือ ถ้าอยู่ครองเพศฆราวาสจักได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ถ้าออกผนวชจักได้เป็นศาสดาเอกของโลก มีพราหมณ์ท่านหนึ่งที่พยากรณ์เป็นนัยเดียวว่า จักได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่างเดียว (นิธิ วฒฺฑโณภิกขุ, 2516, น. 26-31) แสดงให้เห็นว่าการทำนายทายทักมีมานานนับพันปีแล้ว แม้กระทั้งวิชาความรู้ต่าง ๆ ในสมัยพุทธกาลมีวิชาทั้งทางยุทธวิธีทหาร การปกครอง และการศาสนา การป้องกันตัวเอง และวิชาความรู้ รวมทั้งสิ้น 18 ศาสตร์ หมายถึงวิชาความรู้ต่าง ๆ ซึ่งได้มีการเรียนการสอนกันมาตั้งแต่สมัยพุทธกาล เรียกว่า ศิลปศาสตร์ (นิธิ วฒฺฑโณภิกขุ, 2516, น. 26-31) ดังนั้นการตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า เป็นวิธีการที่เป็นระบบ ซึ่งสมัยนี้เรียกว่า “วิธีการทางวิทยาศาสตร์” แต่ความจริงวิธีการเหล่านี้พระพุทธเจ้าทรงใช้มาก่อนวิธีการของนักวิทยาศาสตร์ สรุปเป็นวิธีการได้ดังนี้คือ (สุวรรณ เพชรนิล, 2537, น. 84-86)

1. วิธีการคิดหาเหตุผลพระพุทธเจ้าไม่ได้เสด็จผนวชอย่างคนสิ้นคิด อย่างคนผิดหวังหรือหมดหวังในเรื่องใด ๆ แต่ทรงผนวชโดยมีการคิดหาเหตุผลเป็นพื้นฐาน ทรงคิดหาเหตุผลในเรื่องวิธีการแก้ปัญหาความทุกข์ยาก ที่ครอบงำสรรพสัตว์ในโลกโดยทั่วไป ความทุกยากสรรพสัตว์สรุปลงในเกิด แก่ เจ็บ และตาย การเห็นว่าสัตว์โลกแม้ถูกความทุกข์ต่างๆ ครอบงำอยู่ ส่วนใหญ่ยังหลงมัวเมา ไม่ได้คิดแก้ปัญหาให้กับตนเองและผู้อื่น แม้เห็นผู้อื่นทุกข์ยากก็ไม่คิดว่าตนจะเป็นเช่นนั้นบ้าง เจ้าชายสิทธัตถะทรงคิดตรงกันข้ามว่า เมื่อมีทุกข์ก็ต้อง มีสิ่งที่ไม่มีทุกข์ เมื่อมีสิ่งที่ต้องตาย ก็ต้องมีสิ่งที่ไม่ตาย เช่นเดียวกับเมื่อร้อนก็มีเย็นแก้กัน เมื่อมืดก็มีสว่างแก้กัน สิ่งเหล่านี้คือเหตุผลขั้นพื้นฐานของพระพุทธเจ้า เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้นั้น น่าจะเริ่มต้นด้วยการมีโอกาสคิดหาเหตุผล และวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ จึงตามมา

2. วิธีการสร้างสมมติฐาน การวางหลักเกณฑ์ที่กำหนดว่าจะนำไปสู่การแก้ปัญหานั้น ทฤษฎีใดที่ยังไม่ได้รับการพิสูจน์ก็เป็นได้แค่เพียงสมมติฐานเท่านั้น เมื่อทฤษฎีได้รับการพิสูจน์แล้วก็จะกลายเป็นกฎหรือสูตรขึ้นมา เช่นเดียวกันพระพุทธเจ้าได้ตั้งสมมติฐานถึงสิ่งที่จะนำให้พ้นทุกข์หลังจากได้ทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้ง 4 ทรงพอพระทัยในสมณเพศ ทรงมองเห็นว่าการใช้ชีวิตแบบสมณะเป็นโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตไปในทางที่บริสุทธิ์ได้ ชีวิตฆราวาสเต็มไปด้วยเรื่องวุ่นวายมากมาย ดังนั้นจึงทรงยึดเอาเพศสมณะเป็นทางแห่งการแสวงหาความรู้ การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าประกอบไปด้วยการสมมติฐานและการเปลี่ยนสมมติฐานมากมาย

3. วิธีการพิสูจน์ทดลองด้วยตนเอง เมื่อแรกเข้าศึกษาออกผนวชพระองค์ได้ไปศึกษาในสำนักของอาฬารดาบสและอุทกดาบส เพื่อพิสูจน์ว่าทฤษฎีของดาบสทั้งสองนั้นจะนำเข้าให้ถึงที่สุดหรือไม่ การพิสูจน์ปรากฏว่าการปฏิบัตินี้ไม่ถึงที่สุด จึงเสด็จออกจากสำนักของอาจารย์ทั้งสอง ยังไปพิสูจน์ด้วยวิธีการอื่น ๆ อีกมากตามที่เจ้าลัทธิต่าง ๆ เชื่อถือกันว่าจะเป็นทางให้พ้นทุกข์ได้ เช่นเดียวกันวิธีการเดรัจฉานวิชาไม่ใช่ทางพ้นทุกข์แท้จริง

4) การเปลี่ยนสมมติฐานหรือทฤษฎี ทฤษฎีที่ได้รับการพิสูจน์แล้วแต่ผลไม่เป็นไปตามเป้าประสงค์สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เพื่อไม่ให้หลงงมงายกับทฤษฎีที่ไร้ผลไม่เสียเวลาไปกับหลักการที่ไร้ประโยชน์ เช่นเดียวกันที่เจ้าชายสิทธัตถะได้ไปทดสอบทฤษฎีของดาบสทั้งสองนั้นปรากฏว่าผลไม่เป็นตามเป้าที่ประสงค์ไว้ ยกเลิก ปลีกตัวออกปฏิบัติค้นคว้าด้วยตนเอง รวมทั้งการบำเพ็ญทุกรกิริยาและทรงได้อุปมาหลายประการ ก็ทรงระลึกได้ถึงสมาธิจิตที่พระองค์เคยได้เมื่อทรงเยาว์วัย น่าจะเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การตรัสรู้ได้บ้าง เป็นที่สังเกตว่า ถ้าพระองค์ไม่มีการเปลี่ยนสมมติฐาน ยึดมั่นอยู่กับวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ผลที่สุดก็จะติดที่ฌานสมาบัติอย่างเดียวกับอาจารย์ทั้งสองท่านหรือต้องสูญเสียชีวิตไปกับการบำเพ็ญทุกรกิริยาเป็นแน่นอน เช่นเดียวกันการไปเกี่ยวข้องกับเดรัจฉานวิชาอาจทำให้หลงทาง คำสอนของพระพุทธเจ้าที่ทรงตรัสรู้มีเหตุผล สามารถพิสูจน์ได้ด้วยตนเอง ท่าทีของพระพุทธศาสนาก็ไม่ได้ขัดแย้งไปทั้งกับเดรัจฉานวิชา พระพุทธองค์ก็ทรงมีท่าทีประนีประนอม อย่างในกรณีเหตุการณ์เมืองไพศาลี (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2541, น. 91) ที่อนุญาตให้พระอานนท์เรียนรตนสูตรเพื่อไปทำน้ำพุทธมนต์เพื่อเป็นการให้กำลังใจชาวเมืองจนกระทั้งบ้านเมืองกลับมาสู่สภาพปกติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. เดรัจฉานวิชาเป็นศิลปวิทยาอย่างใดอย่างหนึ่งภายนอกพระศาสนาที่ไม่มีประโยชน์หรือความรู้ที่ขัดต่อทางพระนิพพาน เช่น ความรู้ในการทำเสน่ห์เพื่อให้ชายหญิงนั้นรักกัน ความรู้ในทางใช้ภูตผีแสดงฤทธิ์เดชต่าง ๆ ความรู้ในการทำนายทายทักเช่นรู้ว่าหวยจะออกอะไรหรือเป็นหมอดูโชคชะตาราศี ความรู้อันจะทำให้หลงงมงาย ความรู้ในการทำให้ถึงความวิบัติ เมื่อเรียนรู้วิชาเหล่านี้ก็จะทำให้หมกมุ่น ไม่เป็นอันปฏิบัติภาระหน้าที่ที่ตนพึงทำตามหลักเหตุผล ดังนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงบัญญัติห้ามไม่ให้ภิกษุเรียนหรือบอกเดรัจฉานวิชาไว้ ไม่ส่งเสริมให้พระภิกษุเรียนเดรัจฉานวิชาเหล่านี้ ภิกษุรูปใดสอนเดรัจฉานวิชา รูปใดสอนต้องอาบัติทุกกฎ สอดคล้องกับงานของ อาจารย์สุชีพ ปุญญานุภาพ (2535 น. 289) กล่าวว่า เดรัจฉานวิชชา เป็นสิ่งที่พระไม่ควรเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย เพราะขัดขวางต่อความเป็นพระในพระพุทธศาสนา

ในพรหมชาลสูตรพระพุทธองค์ทรงติเตียนการเลี้ยงชีพด้วยเดรัจฉานวิชา ทั้งพระองค์เองก็ไม่ทำเป็นตัวอย่างมีมีการทายนิมิต การทายสิ่งที่ตกจากเบื้องบน เช่น อสนีบาต ทำนายฝัน ทำนายลักษณะทำนายหนูกัดผ้า ทำพิธีบูชาไฟ ทำพิธีเสกเป่า บูชาไฟ ทำพลีกรรมด้วยโลหิต เป็นหมอดูอวัยวะ ดูลักษณะที่บ้าน ดูลักษณะที่นา เป็นหมอปลุกเสก เป็นหมอผี เป็นหมอลงเลขยันต์คุ้มกันบ้านเรือน เป็นหมองู เป็นหมอยาพิษ เป็นหมอแมลงป่อง เป็นหมอทายเสียงนก เป็นหมอทายเสียงกา เป็นหมอทายอายุ เป็นหมอเสกกันลูกศร เป็นหมอทายเสียงสัตว์ ฯลฯ การพยากรณ์ว่า จักมีจันทรคราส จักมีสุริยคราส จักมีนักษัตรคราส จักมีฝนดี จักมีฝนแล้ง จักมีอาหารหาได้ง่าย จักมีอาหารหาได้ยาก การดูฤกษ์ การร่ายมนต์พ่นไฟทำพิธีเชิญขวัญ ทำพิธีบนบาน ทำพิธีแก้บน รายมนต์ขับผี สอนมนต์ป้องกันบ้านเรือน พ่นน้ำมนต์รดน้ำมนต์ ทำพิธีบูชาไฟ ปรุงยาตา ปรุงยานัตถุ์ เป็นต้น สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (2538, น. 74) ได้ให้ความหมายของเดรัจฉานวิชาไว้ว่า คือความรู้ที่ขวางต่อทางพระนิพพาน เช่น ความรู้ในการทำเสน่ห์ ความรู้ในการทำให้คนอื่นถึงความวิบัติ ความรู้เรื่องภูตผี ความรู้ในทางทำนาย เช่น วิชาหมอดู เป็นต้น เมื่อเรียนหรือใช้ปฏิบัติ ตนเองก็หลงเพลิดเพลินหมกมุ่น ทั้งทำให้ผู้หลงงมงายไม่เป็นอันปฏิบัติกินหน้าที่และประกอบตามเหตุผล และสมณพราหมณ์ไม่ควรไปหลอกลวงชาวบ้านเขาว่าตนเองวิชาการทำนายทายทักได้ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้คนหลงงมงายในศาสตร์นั้น ในสุจิมุขีสูตรกล่าวว่าไม่ควรเลี้ยงชีพด้วยมิจฉาชีพ ด้วยการวิชาดูพื้นที่ วิชาดูดาวนักษัตร การรับส่งข่าวสาส์น วิชาทายองค์อวัยวะ วิชาตรวจพื้นที่ วิชาดูนักษัตร ประกอบการรับส่งสาส์น วิชาทายองค์อวัยวะ ภิกษุในพระพุทธศาสนาควรที่จะแสวงอาหารด้วยอาการที่มาโดยชอบประกอบด้วยธรรม แต่ก็ต้องประกอบไปด้วยกาลเทศะเพราะบางประการในสมัยปัจจุบันต้องอาศัยการยืดหยุ่น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทรรศนะของสมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ญาโณทัย) ซึ่งได้อธิบายเกี่ยวโหราศาสตร์ไว้ดังนี้ ผู้ที่ฉลาดย่อมรู้จักฤกษ์ให้เป็นประโยชน์ เพราะการประกอบกิจกรรมให้ประสานสอดคล้องกับความเป็นไปของสุริยจักรวาลนั้น ดีกว่าการทำให้ขัดกับธรรมชาติ ผู้ที่ประพฤติกิจการอันเป็นสุจริตอย่างแน่ชัดนั้น

ไม่จำเป็นต้องอาศัยฤกษ์แต่การประพฤตินั้น ๆ ไม่แน่นอนว่าเป็นกุศลธรรมหรือไม่ ควรหาฤกษ์ให้การงานนั้น ๆ เพื่อการประสานเป็นไปกับธรรมชาติ ฤกษ์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อุ่นใจ มั่นใจ แต่คนที่ถือฤกษ์ควรจะประพฤติปฏิบัติธรรมด้วย ฤกษ์จึงจะดีตลอดไป ถ้าบุคคลมีความเข้มแข็งด้านจริยธรรมประพฤติสุจริตทางกาย วาจา และใจ ไม่จำเป็นต้องอาศัยฤกษ์ยามใด ๆ เข้าช่วย โหราศาสตร์เป็นวิชาอันว่าด้วยกฎธรรมชาติที่ปรากฏออกมาทางระบบสุริยจักรวาล มีการเก็บสถิติและข้อมูลนั้น แล้วนำมาพยากรณ์ ซึ่งสามารถจะถูกหรือผิดได้ทั้งสองสถานการณ์ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2537, น. 26)

2. การศึกษาวิเคราะห์เดรัจฉานวิชาที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก แม้ว่าการพยากรณ์หรือโหราศาสตร์จะมีมาตั้งแต่ก่อนสมัยพุทธกาล เป็นของที่มีมาพร้อมกับสังคมมนุษย์มีคำกล่าวที่ว่า ศาสนาเกิดจากความกลัวของมนุษย์ มนุษย์กลัวในสิ่งที่เหนือธรรมชาติ (Supernatural) เมื่อเกิดความกลัวจำเป็นต้องอาศัยสิ่งที่ใดสิ่งหนึ่งที่เป็นที่พึ่งได้ นั่นคือ ปรากฏการณ์ธรรมชาติ โหราศาสตร์จึงเป็นการเก็บสถิติปรากฏการณ์ธรรมชาติของสังคมมนุษย์เอง จนกระทั่งกลายเป็นศาสตร์และศิลป์แห่งการทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ร่วมทั้งการพยากรณ์เจ้าชายสิทธัตถะที่ว่า ถ้าอยู่ครองเพศฆราวาสจะได้เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ถ้าออกผนวชจะได้เป็นศาสดาของโลก การศึกษาเปรียบเทียบปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นกระบวนการสั่งสมกันมานานจนกลายเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับการยอมรับในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เค็ลเล็ต (Kellet, 1954, p. 17-19) กรรมวิธีทางไสยศาสตร์ มักจะมาจากการทำเลียนแบบเหตุการณ์จริง ก็เชื่อว่าเหตุการณ์จริงจะเกิดขึ้นตามนั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่าคนโบราณเชื่อในหลักการประเทียบความคิด ซึ่งเป็นท่าที่ของจิตของคนทั่ว ๆ ไป กล่าวคือ คนเรามักจะเอาของสองหรือหลายอย่างที่คล้ายกัน ๆไปเทียบกันแล้วก็ตีขลุมสรุปเอาง่าย ๆ ว่าของหรือเหตุการณ์อย่างเดียวกันนั้นจะเกิดขึ้น ดังที่ เค็ลเล็ตกล่าวว่า คนที่มีความรู้สมัยแรก พอสังเกตหรือทำการทดลองอย่างง่าย ๆ เพียงไม่กี่ครั้ง ก็รู้สึกว่าพอแล้วที่จะต้องกฎทั่ว ๆ ไปขึ้น เขาจะพอใจกับอุบัติการณ์ที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญเพียง 2 หรือ 3 ครั้ง ถ้า ไม่ได้ เพราะถ้าไม่ได้รับการฝึกฝนให้เป็นคนช่างสังเกตหรือวิเคราะห์แยกแยะมาก่อนดังนั้นการเรียนแบบจึงเกิดจากความไม่สามารถของคนมีการศึกษาน้อยที่จะแยกให้เห็นความแตกต่างระหว่างความคล้ายคลึงกันกับความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเขาเข้าใจว่าถ้าทำเลียนแบบเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเหตุการณ์จริงก็จะเกิดขึ้น

ท่าทีของพระพุทธศาสนาที่มีต่อเดรัจฉานวิชา เมื่อประชาชนต้องประสบกับภัยต่าง ๆ ถือว่าเป็นพุทธจิตวิทยาที่สำคัญประการหนึ่ง เช่น กรณีตัวอย่างที่ในพระไตรปิฎก ชาวเมืองไพศาลีได้ประสบพบเจอเรื่องเลวร้าย อยู่ด้วยความหวาดผวาต่ออมนุษย์และสิ่งอัปมงคลต่าง ๆ จนชาวเมืองต้องอพยพหนีไปออกไปอยู่ที่อื่น จนชาวเมืองส่วนหนึ่งตกลงกันว่าให้ทูลนิมนต์พระพุทธเจ้าพร้อมสงฆ์สาวกให้เสด็จมาที่เมืองนี้ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาแล้วทรงอนุญาตให้พระอานนท์เรียนรตนสูตร แล้วประกอบพิธีทำน้ำพระพุทธมนต์เพื่อประพรมไปทั่วเมืองไพศาลีให้พวกอมนุษย์หนีไปหรือให้สิงอัปมงคล และความเลวร้ายต่าง ๆ หายไป ทำให้บ้านเมืองกลับเป็นปกติสุขตามเดิม นี้ก็เป็นเรื่องที่สนับสนุนต่อการทำพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้คนเชื่อว่า การเจริญพระพุทธมนต์ ทำให้เกิดความศักดิ์สิทธิ์ ถ้าผู้ทำทำด้วยความบริสุทธิ์ใจ ไม่มีปัจจัยลาภแอบแฝงมีจิตประกอบด้วยเมตตาหวังอนุเคราะห์ชาวบ้าน มีความตั้งใจปรารถนาให้เกิดความสงบสุขแก่สรรพสัตว์อย่างแท้จริง ก็ย่อมมีคุณมากกว่าโทษ เมื่อชาวบ้านมีขวัญกำลังใจและเกิดความสบายก็จะเห็นความสำคัญแล้วน้อมจิตเข้าถึงพระรัตนตรัย ย่อมเป็นการง่ายที่จะสอนหลักธรรมให้เข้าใจแล้ยึดถือปฏิบัติตาม แต่ไสยศาสตร์ก็ต้องทำหน้าที่บางอย่างที่ศาสนาทำไม่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อาร์ เพิธ (อ้างถึงใน แสง จันทร์งาม, 2542, น. 240) หน้าที่ของไสยศาสตร์ ได้กำหนดหน้าที่ของไสยศาสตร์ไว้ 3 ประการ คือ 1) หน้าที่ในการผลิต หมายถึง การใช้ไสยศาสตร์เพื่อให้เกิดสิ่งที่ตนต้องการ เช่น ทำให้พืชพันธุ์ธัญญาหารอุดมสมบูรณ์ ทำให้ฝนตก ทำให้หญิงสาวรัก เป็นต้น 2) หน้าที่ในการคุ้มครอง หมายถึง

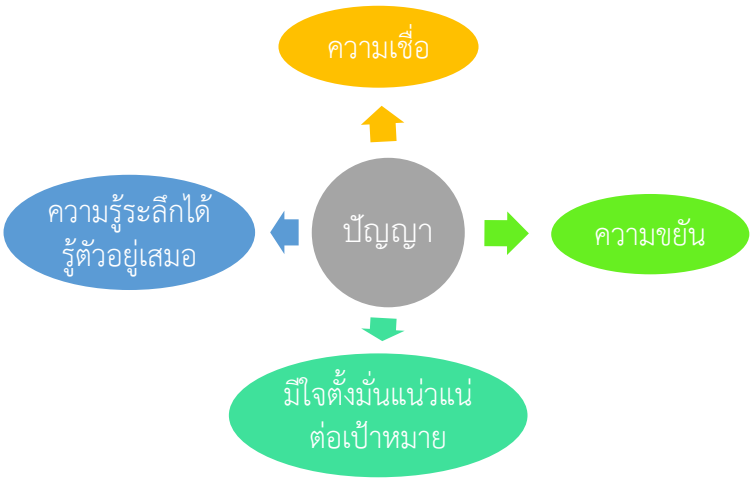
การใช้อำนาจไสยศาสตร์ในการักษาสิ่งที่ดีงามไว้คุ้มครอง เช่น ป้องก้นมิให้ตัวบุ้งลงกินพืชพันธุ์ รักษาเสน่ห์ของตนไว้ คุ้มครองให้ครอบครัวปลอดภัย เป็นต้น ทั้งสองประการนี้เรียกว่า ไสยศาสตร์ขาว 3) หน้าที่ในการทำนาย หมายถึง การใช้พลังไสยศาสตร์ในการกำจัดสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เช่น กำจัดศัตรู กำจัดโรคภัยไข้เจ็บ กำจัดสัตว์ร้าย เป็นต้น ไสยศาสตร์ที่ทำหน้าที่แบบนี้เรียกว่า ไสยศาสตร์ดำ

บทสรุป

หลักการทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อการพ้นจากทุกข์ทั้งปวง พ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏฏสงสาร ดังนั้นเดรัจฉานวิชาเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทางกามสุข ไม่เป็นไปเพื่อการบรรลุมรรคผล พระสงฆ์บางรูปในปัจจุบันยังมีกิจกรรมที่เกี่ยวกับเดรัจฉานวิชา ถือว่าเป็นการประพฤตินอกทาง (อุปปถกิริยา หรือ อเนสนา) ร่วมถึงการทำนายดวงชะตา การประกอบยาเพื่อรักษาโรค ก็เป็นสิ่งที่พระสงฆ์ไม่ควรทำ ที่ยิ่งไปกว่านั้น บางรูปก็ยังมีส่วนเกี่ยวข้องกับเดรัจฉานวิชา เช่น การปลุกเสกลงเลขยันต์ ต่อดวงชะตา เสริมบารมี ตัดกรรม เป็นต้น พิธีกรรมเพื่อให้ผลคือหนังเหนียวอยู่ยงคงกะพัน เมตตามหานิยม ซึ่งเป็นเรื่องที่ผิดพุทธบัญญัติทั้งนั้น เป็นเรื่องชวนให้หลงผิด ทำให้งมงาย ก่อให้เกิดความหลงผิดอย่างใหญ่ คิดว่าสิ่งเหล่านี้เป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา อาจพาหลงไปยึดติดเป็นที่พึ่งแทนที่จะใช้ปัญญาตามคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เชื่อในเรื่องกรรมและผลของกรรม สังคมไทยปัจจุบันความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์กำลังมีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคม ถึงแม้ว่าโลกจะเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพียงใดก็ตาม แต่ก็ไม่สามารถละความเชื่อถือในเรื่องเดรัจฉานวิชานี้ได้เลย ในบริบทของสังคมไทย เดรัจฉานวิชาเหล่านี้ยังมีส่วนช่วยให้เกิดกำลังใจแก่บุคคลผู้ที่กำลังมีความทุกข์หรือความไม่สบายใจ ให้เกิดความสบายใจขึ้นได้ พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมบางครั้งจำเป็นต้องอนุโลมบ้าง แต่ก็ต้องเป็นไปตามหลักแห่งศีลธรรมด้วย จึงจะถือว่าไม่ขัดกับพระพุทธบัญญัติ

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

คำสอนของพระพุทธเจ้ามีหลายระดับแตกต่างกัน สาระสำคัญที่เป็นแกนกลาง คือ การดำรงชีวิตอยู่ด้วยปัญญา รู้เท่าทันกระแสโลก ไม่หลงงมงายปล่อยตนเองตกเป็นทาสของกิเลสและความทุกข์ แม้อยู่ท่ามกลางกระแสต้องอยู่เป็น สามารถมีชีวิตจิตใจที่เป็นอิสระ สามารถควบคุมตนเองได้ มีกำลัง 5 ประการในการบริหารจัดการชีวิตและจิตใจ สมดังพุทธภาษิตที่ว่า “ปญฺญาชีวึ ชีวิตมาหุ เสฏฺฐึ” ซึ่งแปลว่า ปราชญ์ทั้งหลายกล่าวว่า ชีวิตของผู้เป็นอยู่ด้วยปัญญา เป็นชีวิตที่ประเสริฐสุด ดัง My mapping ที่ปรากฏดังนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อนำไปใช้ประโยชน์

1.1 พระสงฆ์ที่เป็นนักพัฒนาควรประยุกต์สอนประชาชนให้เข้าใจถึงแก่นแท้ของศาสนา เป็นกุศโลบายให้ผู้ที่หลงในวิชานี้ได้เข้าใจหลักธรรม

1.2 พระสงฆ์ควรที่จะอนุเคราะห์ชาวบ้านจริง ๆ โดยไม่หลงในลาภสักการะ ถ้าหลงอาจทำให้ละเลยกิจของสงฆ์ อันเป็นหน้าที่ที่พระสงฆ์ควรปฏิบัติ

1.3 พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นหมอดูหรือโหราจารย์ควรสอดแทรกเรื่องหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับเรื่องหลักกรรมนิยาม

1.4 ควรเอาความถูกต้องตามพระธรรมวินัย พระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและดำรงรักษาพระธรรมวินัย ควรจะยึดหลักพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าได้ประทานไว้ในมหาปรินิพพานสูตรว่า ธรรมวินัยที่แสดง บัญญัติแล้ว จักเป็นครูแทนพระองค์สืบต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับผลกระทบของเดรัจฉานวิชาต่อพระพุทธศาสนา

2.2 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์กับสภาพสังคมปัจจุบัน

2.3 ควรมีการทำวิจัยเกี่ยวกับความมั่นคงของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยกับความเหตุการณ์ในปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

นิธิ วฒฺฑโณภิกขุ. (2516). *พุทธประวัติฉบับนวกะ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ทำเนียบนายกสำนักนายกรัฐมนตรี.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2538). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). *พุทธธรรม (ฉบับเดิม)* (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สหธรรมิก.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยตฺโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบบประมวลธรรม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

ม.กวีวงศ์. (2537). *พุทธแบบไหน-อย่างไรเป็นพุทธ.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญา.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2541). *ธมฺมปทฏฐกถา สตฺตโม ภาโค* (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. (2535). *พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สุทธิพงษ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ์. (2540). *กฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2537). *โหราศาสตร์กับการพัฒนาประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.

สุวรรณ เพชรนิล. (2539). *พุทธปรัชญาเบื้องต้น.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

แสง จันทร์งาม. (2534). *ศาสนศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

แสง จันทร์งาม. (2542). *ศาสนศาสตร์ (The Science of Religion)* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.

Kellet, E. E. (1954). *A Short history of religion*. London: victor gollancz.